

Received: 24 August 2023

Revised: 1 November 2023

Accepted: 16 November 2023

เหยา: คติความเชื่อการรักษาทางจิตวิญญาณสู่งานจิตรกรรม YAO: BELIEFS ABOUT SPIRITUAL HEALING INTO PAINTING

จิระนันท์ มาตราช¹Jeeranan Matarat¹ธิดารัตน์ ชุ่มจังหรีด^{2*}Thidarat Chumjungreed^{2*}

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาเรื่องคติความเชื่อการรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวภูไทที่อาศัยอยู่แถบลุ่มน้ำโขง และแถบเทือกเขาภูพาน และ 2) เพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่ถ่ายทอดความงามของพิธีกรรมเหยาของชาวภูไท ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรื่องราวในพิธีกรรมเหยา เป็นการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผีฟ้า ผีแถน รวมทั้งผีบรรพบุรุษที่เคารพนับถือ ลงมารักษาบดเป่าอาการเจ็บป่วยของมนุษย์ โดยผู้วิจัยได้นำสัญลักษณ์ทางความเชื่อที่ปรากฏในงานพิธีกรรม การแต่งกายของชาวภูไท จังหวะลีลาการฟ้อนรำของหมอเหยาในการทำพิธีรักษาประกอบเสียงจังหวะกลอง แคน มาสร้างสรรค์ในงานจิตรกรรมแนวอุดมคติ เทคนิคแบบเหมือนจริงผสมผสานกับเทคนิคจิตรกรรมไทยแบบประเพณี เน้นการใช้สีที่ให้ความรู้สึกตามช่วงเวลาและใช้สีสร้างบรรยากาศที่น่าพิศวง การไล่สีน้ำหมึกสีเพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหว ทำให้องค์ประกอบของภาพมีมิติที่สมบูรณ์ ผลการวิจัยได้สร้างคติความเชื่อของชาวภูไทที่เป็นรูปธรรมผ่านงานศิลปะที่มีความงามตามหลักสุนทรียศาสตร์ ให้ความรู้แง่คิดเรื่องของความเชื่อประเพณี การนับถือผี แม้ว่าการรักษาตามคติความเชื่อของชาวภูไทที่มีการรักษาทางจิตวิญญาณนั้น จะไม่สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักของวิทยาศาสตร์ แต่การจัดพิธีกรรมนี้ขึ้นมา นอกจากจะช่วยในการรักษาตามความเชื่อที่รักษาทางกายแล้ว ยังเป็นการรักษาทางด้านจิตใจ สามารถเรียกขวัญกำลังใจให้กับผู้ป่วยให้มีร่างกายแข็งแรงใจในการดำเนินชีวิตในภายภาคหน้า

คำสำคัญ: เหยา; คติความเชื่อ; จิตวิญญาณ; ชาวภูไท

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

¹ Faculty of Education, UdonThani Rajabhat University

² อาจารย์ที่ปรึกษา, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

² Advisor, Faculty of Education, UdonThani Rajabhat University

* Corresponding author e-mail: thidaratch22@gmail.com

Abstract

The research article aims to; 1) study the beliefs surrounding healing practices illnesses of the Phu Tai people living in the Mekong River Basin and the Phu Phan Mountains, and 2) create the painting that convey the beauty of the Phu Thai people known as “Yao” in the Northeast Thailand. The story in the Yao ritual is to invite the sacred spirits, Phi Fa (ghosts), Phi Tan (ghosts), and ghosts of our respect ancestors to heal and dispel human ailments. The researcher draws upon the symbols of belief found in the rituals, Phu Thai dress, the dancing style of Mor Yao in the healing ceremonies, rhythm of drum beats and Khaen (Thai musical instrument) to create an ideal painting. These artworks blend realistic techniques with traditional Thai painting styles, emphasizing the use of colors that give a sense of time and the use of colors to create a mysterious atmosphere. Gradation of color to create movement makes the composition of painting have a complete dimension. The results illustrate the Phu Thai belief system through art that embodies aesthetic beauty and conveys insights into cultural beliefs, traditions, and spirit worship. Phu Thai healing practices, grounded in spiritual beliefs, cannot be proven according to the principles of science, it can offer psychological support. In addition to helping to heal follow the belief for a psychological treatment, it can restore a sense of morale and encouragement, empowering patients with strength and resilience for their future lives.

Keywords: Yao; Beliefs; Spirituality; Phu Tai People

1. บทนำ

คติความเชื่อเรื่องผีเป็นความเชื่อที่มีอยู่ในปัจเจกชนแต่ละคน ซึ่งพยายามหาคำตอบในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ผีเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติที่อยู่เหนืออำนาจการควบคุมของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีความผูกพันกันและได้แสดงพฤติกรรมร่วมกันเกิดเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี แม้กาลเวลาจะผ่านไป แต่ความเชื่อนี้ก็ยังคงปรากฏอยู่กับผู้คนในพื้นที่หรือในสังคมนั้น ๆ

ชาวภูไทหรือผู้ไท เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหญ่ที่สุดรองลงมาจากกลุ่มไทลาว ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มใหญ่ที่สุดในภาคอีสาน อาศัยอยู่แถบลุ่มน้ำโขงและแถบเทือกเขาภูพาน ประกอบไปด้วย จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดสกลนคร และจังหวัดกาฬสินธุ์ (พระณัฐภูมิ พันทะลี, 2563, น. 12) ซึ่งชาวภูไทมีความเชื่อว่า การเจ็บป่วยเกิดจากการกระทำของผี อาถรรพ์ และพลังอำนาจเร้นลับต่าง ๆ ที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ สามารถดลบันดาลให้เกิดความเป็นไปต่าง ๆ ทั้งทางดีและทางร้ายต่อมนุษย์ ซึ่งความเชื่อดังกล่าวนี้นี้มีมูลเหตุจากอดีตของชาวภูไทมีการนับถือผีเป็นศาสนาดั้งเดิมในอดีตชาวภูไทไม่มีสถานพยาบาลรับรองรับการเจ็บป่วย มีเพียงสมุนไพรพื้นบ้านที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อใช้ในการรักษาโรค แต่บางโรคก็ไม่สามารถหาทางรักษาได้ จำเป็นต้องอาศัยผีเป็นผู้วินิจฉัยโรคหรือการทำนายทายทัก ชาวภูไทเชื่อว่าการเจ็บป่วยเป็นผลมาจากการละเมิด ลบหลู่ต่อผี (อลงกรณ์ อิทธิผล, 2558, น. 45) ซึ่งเป็นความเชื่อทางจิตวิญญาณที่มีอยู่มาแต่โบราณ จึงต้องพึ่งผู้มีพลังอำนาจที่สามารถติดต่อกับผีได้ เรียกว่า “หมอเหยา” เพื่อทำการเสี่ยงทายเมื่อมีการเจ็บป่วย ซึ่งการเจ็บป่วยนี้จะเชื่อว่าเป็นการกระทำของผี จึงต้องทำการเหยา ซึ่งเป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างคนกับผี โดยมีเครื่องดนตรีประเภทแคนในการให้จังหวะประกอบกลอนลำและเครื่องคาย เครื่องบูชา เพื่อติดต่อสื่อสารในการแก้ผี หมอเหยาจะทำการสื่อสารกับผีผ่านกลอนลำ ญวนอีสาน แล้วทำการเสี่ยงทายผ่านไขไก่หรือมิดดาบ เพื่อถามถึงสาเหตุอาการเจ็บป่วยของมนุษย์ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการรักษาทางการแพทย์สมัยใหม่ที่สามารถวินิจฉัยโรคได้อย่างถูกต้อง แต่บางโรคก็ยังไม่สามารถวินิจฉัยถึงสาเหตุของการเจ็บป่วยได้ ชาวภูไทจึงจำเป็นต้องพึ่งพิธีกรรมตามความเชื่อ แม้จะพิสูจน์ไม่ได้ในทางหลักการของวิทยาศาสตร์ แต่อย่างน้อยก็ทำให้จิตใจของผู้ป่วยดีขึ้น เป็นการเรียกขวัญกำลังใจของผู้ป่วยผ่านการรักษาทางจิตวิญญาณตามความเชื่อที่ยังคงสืบทอดตั้งแต่วินิจฉัยจนถึงปัจจุบัน (นฤพนธ์ ดัวงวิเศษ, 2560, น. 23)

ผู้สร้างสรรค์ผลงานเกิดแรงบันดาลใจที่จะถ่ายทอดเรื่องราวความเชื่อของชาวภูไท ให้เกิดความงามทางทัศนศิลป์ในรูปแบบงานจิตรกรรม ชุด “เหยา: คติความเชื่อการรักษาทางจิตวิญญาณสู่งานจิตรกรรม” ซึ่งนำเสนอเรื่องราวในพิธีกรรมเหยา เป็นการอัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผีฟ้า ผีแถน รวมทั้งผีบรรพบุรุษที่เคารพนับถือ เพื่อลงมารักษาปัดเป่าอาการเจ็บป่วยของมนุษย์ โดยผู้สร้างสรรค์ผลงานได้นำเอาสัญลักษณ์ทางความเชื่อ จังหวะ ลีลาการฟ้อนรำของหมอเหยาในการทำพิธีรักษาประกอบ เสียงจังหวะกลอง แคน และนำเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวภูไท รวมถึงการแต่งกายของชาวภูไทมาสร้างสรรค์ภายในงาน การถ่ายทอด

เรื่องราวเพื่อให้เห็นถึงบรรยากาศในการทำพิธีกรรมเหยาและความงามที่ถ่ายทอดออกมาผ่านความเชื่อในพิธีกรรม และเป็นการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ที่มีความเชื่อเรื่องผี มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นและปรากฏให้คนรุ่นหลังได้พบเห็นในปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาเรื่องคติความเชื่อการรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวภูไท
- 2.2 เพื่อสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมที่ถ่ายทอดความงามของพิธีกรรมเหยาของชาวภูไท

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตของแนวเรื่อง การวิจัยและสร้างสรรค์เรื่อง “เหยา: คติความเชื่อการรักษาทางจิตวิญญาณ สู่งานจิตรกรรม” เป็นการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับคติความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาทางจิตวิญญาณ โดยพึ่งพลังอำนาจของผีในการรักษาอาการเจ็บป่วยของมนุษย์ การเสี่ยงทาย ผ่านการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับวิญญาณ ประกอบการรำรำตามเสียงแคนผสมผสานกับการแต่งกาย ทำรำอันแสดงให้เห็นถึงความงามที่ได้ถ่ายทอดในรูปแบบงานจิตรกรรม

3.2 ขอบเขตของรูปทรง การสร้างสรรค์ผลงานประกอบด้วยรูปทรงต่าง ๆ เช่น รูปร่างท่าทางของคน สิ่งลี้ลับ เครื่องสักการบูชาที่ใช้ประกอบพิธีจริง ผ้าพื้นเมืองซึ่งเป็นเครื่องแต่งกาย และรูปทรงอิสระจากเรื่องราวความเชื่อในพิธีกรรมเหยา

3.3 ขอบเขตของเทคนิคและกระบวนการ ขอบเขตของเทคนิคและกระบวนการผลงานชุดนี้เป็นการสร้างสรรค์ผลงานประเภทจิตรกรรม 2 มิติ ด้วยเทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ จำนวน 4 ชิ้น สร้างสรรค์ในงานจิตรกรรมแนวอุดมคติ เทคนิคแบบเหมือนจริงผสมผสานกับเทคนิคจิตรกรรมไทย เน้นการใช้สีที่ให้ความรู้สึกตามช่วงเวลาและใช้สีสร้างบรรยากาศที่น่าพิศวง การไล่น้ำหนักสีเพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหว ทำให้องค์ประกอบของภาพมีมิติที่สมบูรณ์

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

4.1 ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

4.1.1 ข้อมูลด้านเอกสาร การค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร โดยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือเกี่ยวกับวัฒนธรรมอีสาน วารสาร สื่อวีดิทัศน์ ภาพยนตร์ และเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงาน

4.1.2 ข้อมูลภาคสนาม เพื่อที่จะศึกษาสภาพความเป็นจริงของข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยจะศึกษาเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมเหยา เครื่องบูชา เครื่องคาย ที่ใช้ในการทำพิธีกรรม เครื่องดนตรีอีสาน วัตถุ สัญลักษณ์ทางความเชื่อ และการแต่งกายของชนเผ่าภูไท โดยการสอบถามจากผู้เฒ่าผู้แก่ในพื้นที่ที่มีความเชื่อเรื่องผี และจากประสบการณ์ที่เคยสัมผัสในพิธีกรรม

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

4.2.1 การวิเคราะห์หาความชัดเจนของเรื่อง เมื่อผู้สร้างสรรค์ผลงานได้ศึกษาข้อมูลเนื้อหาผ่านเอกสาร สื่อวีดิทัศน์ การลงภาคสนามอย่างเข้าใจและลึกซึ้งแล้ว ได้รวบรวมข้อมูลและนำเสนอเรื่องราวตามคติความเชื่อของชาวภูไทที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผี จากประสบการณ์ที่เคยได้สัมผัสพิธีกรรมถึงแม้ว่าปัจจุบันการรักษาแพทย์แผนปัจจุบันจะสามารถวินิจฉัยโรคได้อย่างถูกต้องแม่นยำ แต่ในบางโรคก็ไม่สามารถวินิจฉัยถึงสาเหตุของการเกิดโรคหรือการเจ็บป่วยนั้นได้ จึงต้องอาศัยหลักของความเชื่อเพื่อวินิจฉัยโรคแทน ทำให้ผู้สร้างสรรค์ผลงานเกิดแรงบันดาลใจในการถ่ายทอดเรื่องราวคติความเชื่อของชาวภูไทให้เกิดความงามทางทัศนศิลป์ ในรูปแบบงานจิตรกรรมการถ่ายทอดเนื้อหาความงามผ่านความเชื่อเรื่องการนับถือผี การรักษาทางจิตวิญญาณ การติดต่อสื่อสารระหว่างคนกับผี ผ่านผู้ที่มีพลังอำนาจที่เรียกว่า “หมอเหยา”

4.2.2 การวิเคราะห์เพื่อค้นหารูปทรงสัญลักษณ์ รูปทรงที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานคือ รูปทรงของผู้หญิง รูปทรงของผู้ชาย เครื่องบูชา ผ้าพื้นเมือง เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน รูปทรงอิสระและสัญลักษณ์ทางความเชื่อต่าง ๆ การใช้รูปทรงได้ศึกษาจิตวิทยาในเรื่องการเส้น รูปร่าง เพื่อแทนค่าอารมณ์ความรู้สึก และวิเคราะห์การสลายรูปทรง ลวดลาย และที่แปร่งของศิลปินในลัทธิประทับใจในเรื่องของทิศทางสี และการสลายรูปทรงในระยะหลัง

4.3 ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน

4.3.1 รวบรวมข้อมูลจากภาคเอกสารและข้อมูลภาคสนาม นำมาวิเคราะห์และจัดทำข้อมูลเป็นภาพร่างบนกระดาษ

4.3.2 กำหนดโครงสร้างที่จะใช้ในงานบนภาพร่างกระดาษ เพื่อให้สื่อถึงบรรยากาศในพิธีกรรมตามความเชื่อของรูปภาพ การใช้สัญลักษณ์ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่กำหนด จัดสตูดิโอถ่ายภาพทำทางคนตามแบบที่ร่างไว้ เพื่อให้เห็นถึงสัดส่วนของร่างกายของมนุษย์อย่างถูกต้อง

4.3.4 เมื่อกำหนดโครงสร้างในภาพร่าง และทำทางคนตามแบบร่างที่ต้องการแล้วนำมาขยายลงบนงานจริง

4.3.5 สร้างสรรค์ผลงานตามรูปแบบที่ร่างไว้ด้วยเทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบตามขั้นตอน และเก็บรายละเอียดงานให้สมบูรณ์

4.4 ขั้นตอนการเผยแพร่ผลงาน

4.4.1 การเผยแพร่ผลงานในรูปแบบนิทรรศการแสดงต่อสาธารณชนผู้สนใจงานศิลปะ

4.4.2 สรุปผลการนำเสนอผลของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลมาเรียบเรียงผลการศึกษาตามความมุ่งหมายของการสร้างสรรค์ที่กำหนดไว้

5. ประโยชน์ของการวิจัย

5.1 ผลการวิจัยสร้างองค์ความรู้ทางด้านสุนทรียภาพความงามของความเชื่อพิธีกรรมเหยาของชาวภูไท

5.2 เกิดองค์ความรู้ในการใช้ทัศนธาตุที่เป็นรูปธรรม เรื่อง เส้น สี รูปร่าง พื้นผิว มาแทนค่าสัญลักษณ์ทางคติความเชื่อที่เป็นนามธรรม

5.3 ผลงานสร้างสรรค์เป็นสื่อกลางในการส่งเสริมการรับรู้พิธีกรรมเหยาและความงามที่ถ่ายทอดออกมาผ่านความเชื่อในพิธีกรรม และเป็นการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

6. ผลการวิจัย

การวิจัยและสร้างสรรค์ผลงาน เรื่อง “เหยา : คติความเชื่อการรักษาทางจิตวิญญาณสู่งานจิตรกรรม” มีการศึกษาเรื่องคติความเชื่อการรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวภูไท ในเขตภาคอีสานที่อาศัยอยู่แถบลุ่มน้ำโขง และแถบเทือกเขาภูพาน แม้ในสังคมสมัยใหม่ พิธีกรรมเหยายังคงเป็นที่พึ่งของคนในชุมชนอีสานควบคู่กับการรักษาทางแผนปัจจุบัน ด้วยเหตุผลเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องขวัญ ชาวอีสานเชื่อว่า ขวัญคือจิตวิญญาณเป็นส่วนสำคัญที่สุด เมื่อมีอาการเจ็บป่วย จึงต้องทำพิธีเรียกขวัญเพื่อรับขวัญให้เข้ากลับสู่ร่างกาย ทำให้ร่างกายและจิตใจได้ประสานกัน พิธีเหยาไม่เพียงแต่จะเป็นการรักษาแบบเฝ้ายารรักษาคนป่วย ตั้งแต่เกิดจนถึงตายเท่านั้น แต่ยังเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม เป็นพิธีกรรมมีแนวคิดส่งเสริมคุณธรรมให้แก่จิตใจ ส่งผลให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี พิธีกรรมเหยาจึงควรค่าต่อการสืบสาน การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของบรรพบุรุษสู่ลูกหลานให้คงอยู่ต่อไป

กระบวนการวิจัยและสร้างสรรค์ผลงานได้ถ่ายทอดความงามของพิธีกรรมเหยา ผ่านความเชื่อเรื่อง การนับถือผี การรักษาทางจิตวิญญาณ การติดต่อสื่อสารระหว่างคนกับผี รูปทรงที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน คือ รูปทรงของผู้หญิง รูปทรงของผู้ชาย เครื่องบูชา ผ้าพื้นเมือง แคนเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน เพื่อเป็นสื่อกลางในการทำพิธี สัญลักษณ์ทางความเชื่อต่าง ๆ เช่น เครื่องคายที่ประกอบด้วย เหล้า ไข่ไก่ เทียน ข้าวสาร (ปิยาภรณ์ แสนศิลา, จริยา สีทา, มนันยา เสริมานะกิจ และพรพระคุณ ลงนาม, 2562, น. 59) สีของบรรยากาศที่แสดงถึงความศรัทธา และสัญลักษณ์ทางความเชื่อต่าง ๆ นำมาสู่การสร้างสรรค์และพัฒนาผลงานทั้งหมด 4 ชิ้น

6.1 ผลงานชิ้นที่ 1 แถนเสียงทนาย

ภาพที่ 1 ชื่อผลงาน “แถนเสียงทนาย”

ขนาด 150 × 120 เซนติเมตร เทคนิค สีน้ำมันบนผ้าใบ
(จิระนนท์ มาตราาช, ประเทศไทย, 2565)

6.1.1 ปัญหาและการแก้ไขปัญหา เนื่องจากเป็นผลงานชิ้นแรก และเป็นงานที่ใช้เทคนิคสีน้ำมัน ทำให้ประสบการณ์ในการลงสีรวมถึงการนำเทคนิคต่าง ๆ ในการลงสียังมีความหลากหลาย และการจัดองค์ประกอบภาพ การกำหนดระยะหน้า กลาง หลัง ของตัวละคร ที่ยังไม่ชัดเจนตามหลักการทางทัศนศิลป์ ทำให้ผลงานสร้างสรรค์ยังไม่มี 완성สมบูรณ์ ผู้สร้างสรรค์จึงได้รองพื้นด้วยสีน้ำตาลเพื่อสร้างบรรยากาศหลักของงาน และกำหนดสัดส่วนของคนให้เหมาะสมกับระยะและตำแหน่งที่วางไว้

6.1.2 ด้านเนื้อหา ผู้สร้างสรรค์ต้องการสื่อถึงเรื่องราวความเชื่อของการนับถือผี การรักษาโรคตามความเชื่อของชาวภูไทที่มีการพึ่งพลังอำนาจของสิ่งศักดิ์ที่เรียกว่าผีแถน ผ่านร่างคนทรงที่เรียกว่าหมอเหยา เพื่อติดต่อสื่อสารผ่านการเสี่ยงทายระหว่างมนุษย์กับวิญญาณ โดยมีการหยิบยกเอกลักษณ์การแต่งกาย เครื่องบูชาในพิธีกรรมมาสร้างสรรค์ในงานรวมถึงการใช้สีบรรยากาศที่น่าพิศวงลึกลับ

6.1.3 ด้านรูปทรง ได้นำเสนอรูปทรงของมนุษย์ในอิริยาบถท่าทางต่าง ๆ ในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่ปรากฏในพิธีกรรมและสถานที่จริง

6.1.4 ด้านเทคนิค สร้างสรรค์ผลงานด้วยเทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ โดยใช้โทนสีที่มืดและสว่างเพื่อแสดงให้เห็นถึงความลึกลับ ความเชื่อความศรัทธาและให้สอดคล้องกับเนื้อหาภายในงาน

6.2 ผลงานชิ้นที่ 2 เชนแกนแปงฮ้าย

ภาพที่ 2 ชื่อผลงาน “เชนแกนแปงฮ้าย”

ขนาด 160 × 120 เซนติเมตร เทคนิค สีน้ำมันบนผ้าใบ

(จิระนันท์ มาตราช, ประเทศไทย, 2565)

6.2.1 ปัญหาและการแก้ไขปัญหา สืบบรรยากาศที่ดูสดใสซึ่งยังไม่สอดคล้องกับเนื้อหาที่จะนำเสนอออกมา และทิศทางของแสงกับวัตถุ ตัวละครที่ย้อนแสงยังไม่ถูกตามหลักการของแสง ทำให้ตัวละครกับบรรยากาศด้านหลังขาดความกลมกลืนและความเป็นเอกภาพภายในงาน

6.2.2 ด้านเนื้อหา ได้นำเสนอถึงการร่ำรำของหมอเหยา เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของมนุษย์ ประกอบเสียงดนตรีพื้นบ้านอีสาน รวมถึงการบูชาผีฟ้าผีดินที่เชิญลงประทับร่างเพื่อร่ำรำเสี่ยงทายในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บของมวลมนุษย์ผ่านจิตวิญญาณ

6.2.3 ด้านรูปทรง ได้นำรูปทรงของมนุษย์ทั้งผู้ชายและผู้หญิงมาอยู่ในงาน รวมทั้งเครื่องบูชา เครื่องค้าย ที่มีลักษณะเป็นเรขาคณิตและรูปทรงอิสระ เครื่องดนตรีพื้นบ้าน ผ้าพื้นบ้าน โดยได้นำรูปทรงเหล่านี้มาเป็นแบบในการสร้างสรรค์ผลงานขึ้น

6.2.4 ด้านเทคนิค ได้สร้างสรรค์ผลงานด้วยเทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ มีการนำเอาความรู้เรื่องเส้นในงานจิตรกรรมไทยร่วมกับจิตรกรรมร่วมสมัยในการเขียนลายผ้าเครื่องแต่งกายของตัวละคร

6.3 ผลงานชิ้นที่ 3 แสงสนาม

ภาพที่ 3 ชื่อผลงาน “แสงสนาม”

ขนาด 130 x 160 เซนติเมตร เทคนิค สีน้ำมันบนผ้าใบ

(จิระนันท์ มาตราช, ประเทศไทย, 2566)

6.3.1 ปัญหาและการแก้ไข ปัญหา การสร้างสรรค์ผลงานพัฒนาในชิ้นที่ 3 คือ ได้ปรับสีของบรรยากาศให้สอดคล้องกับเนื้อหา และปรับทิศทางของแสงและวัตถุ ตัวละครให้ตรงหลักการของการหักเหของแสง ทำให้ตัวละครกับบรรยากาศมีความกลมกลืนและเป็นเอกภาพในงานมากขึ้น

6.3.2 ด้านเนื้อหา ได้นำเสนอเนื้อหาของการนับถือผีของชาวภูไทในประเพณีเลี้ยงผีประจำปี โดยจะเรียกแตกต่างกันออกไปตามพื้นที่ เช่น ประเพณีแข่งสนาม ลงช่วง หรือเอาฮีดเอาครอง เป็นต้น ซึ่งประเพณีนี้จะมีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีตามความเชื่อของชาวภูไท โดยมีความเชื่อว่าเป็นการบูชาผีบรรพบุรุษผีฟ้าผีดินที่ปกปักรักษามนุษย์รวมถึงเป็นการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนเพื่อเป็นการบอกกล่าวถึงการดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้อยู่เย็นเป็นสุข (รัชนิกร ไวกุล, 2562, น. 58)

6.3.3 ด้านรูปทรง ได้นำรูปทรงของมนุษย์ทั้งผู้ชายและผู้หญิง โดยใช้ท่าทางที่เป็นการรำรำในการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประกอบกับเสื้อผ้าการแต่งกายอันเป็นเอกลักษณ์ และสัญลักษณ์ด้านความเชื่อ เครื่องบูชา รูปทรงต่าง ๆ มาจัดวางองค์ประกอบในผลงานสร้างสรรค์นี้

6.3.4 ด้านเทคนิค สร้างสรรค์ด้วยเทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ มีการนำหลักองค์ความรู้เรื่องของแสง สีบรรยากาศ สีสตรงข้าม และความรู้ด้านงานจิตรกรรมร่วมสมัยงานจิตรกรรมไทย และองค์ประกอบของทัศนธาตุมาสร้างสรรค์ผลงานให้มีความน่าสนใจ ความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

6.4 ผลงานชิ้นที่ 4 สรงน้ำออนแกน

ภาพที่ 4 ชื่อผลงาน “สรงน้ำออนแกน”

ขนาด 140 × 190 เซนติเมตร เทคนิค สีน้ำมันบนผ้าใบ
(จิระนันท์ มาตราข, ประเทศไทย, 2566)

6.4.1 ปัญหาและการแก้ไขปัญหา ผู้สร้างสรรค์ผลงานได้นำเทคนิควิธีการในขั้นที่ 3 มาพัฒนาต่อยอดในขั้นที่ 4 คือ ได้ยึดโครงสร้างและโทนสีของบรรยากาศในผลงานมาสร้างสรรค์ผลงานขั้นที่ 4 โดยให้บรรยากาศในทิศทางที่ตัวละครมีการย้อนแสงและนำความรู้เรื่องการหักเหของแสงมาปรับใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานขั้นนี้

6.4.2 ด้านเนื้อหา ผลงานได้นำเสนอเรื่องราวในพิธีเลี้ยงผีประจำปีของชาวภูไท โดยหยิบยกบรรยากาศขั้นตอนการอัญเชิญผีฟ้าผีแถนลงมาเล่นน้ำในสวนดอกไม้ที่เปรียบเสมือนทิพย์วิมานที่มีการตกแต่งอย่างสวยงาม เพื่ออัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผีฟ้าผีแถนลงมาเล่นน้ำ และประทานพรแก่มวลมนุษย์ รวมทั้งเป็นการขอฟ้าขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาลให้พืชผลเจริญงอกงาม (วุฒิชัย สว่างแสง, 2564, น. 101)

6.4.3 ด้านรูปทรง ผลงานได้นำรูปทรงของมนุษย์ทั้งผู้ชายและผู้หญิง โดยใช้ท่าทางการรำรำที่แตกต่างกันประกอบกับเครื่องแต่งกายอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวภูไทและสัญลักษณ์ทางความเชื่อในการบูชาเพื่ออัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ลงมาในพิธี

6.4.4 ด้านเทคนิค สร้างสรรค์ด้วยเทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ โดยการนำหลักองค์ประกอบศิลป์และองค์ประกอบของทัศนธาตุมาใช้ภายในงาน การใช้สีบรรยากาศโดยสีตรงข้ามและการจัดวางองค์ประกอบของตัวละครให้เหมาะสมตามหลักการทางทัศนศิลป์ และนำความรู้ของแสงเมื่อตกกระทบบนวัตถุมาปรับใช้ในงาน

7. การสรุปผลและการอภิปรายผล

ผลงานวิจัยและสร้างสรรค์มีกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานหลายขั้นตอน จึงได้มีการกำหนดขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงานให้ชัดเจน เพื่อให้การสร้างสรรค์ผลงานนั้นสำเร็จตามความมุ่งหมายของการสร้างสรรค์ และได้ผลงานสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ การวิจัยเรื่อง “เหยา: คติความเชื่อการรักษาทางจิตวิญญาณสู่งานจิตรกรรม” ได้รับแรงบันดาลใจจากความเชื่อของชาวภูไทในการนับถือผีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การบูชาผีฟ้าผีแถน ผีบรรพบุรุษ รวมถึงความเชื่อทางศาสตร์การรักษามนุษย์เมื่อเกิดการเจ็บป่วย โดยพึ่งพลังอำนาจเหนือธรรมชาติหรือผี เพื่อทำการรักษาผ่านร่างทรงที่เรียกว่า “หมอเหยา” ซึ่งจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในการรักษา เรียกว่า “พิธีเหยา” รวมถึงการทำนายทายทักถึงสาเหตุต่าง ๆ ที่เหนือธรรมชาติ การบวงสรวง การบูชา การเลี้ยงผีประจำปี ตามความเชื่อของชาวภูไท มีการใช้สีบรรยากาศ ความลึกลับผ่านความงามจิตรกรรมแนวอุดมคติ ที่ใช้เทคนิคแบบเหมือนจริงผสมผสานกับเทคนิคจิตรกรรมไทยแบบประเพณี

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานนั้น ผู้สร้างสรรค์ผลงานเริ่มจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ในด้านของความเชื่อที่กล่าวถึงความเชื่อของชาวภูไท การนับถือผี ศาสตร์การรักษามนุษย์ในอดีตของชาวภูไท และนำมาวิเคราะห์ข้อมูล การดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานทั้งหมด 4 ชิ้นงาน และได้ผลงานที่ตรงวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยรูปแบบการสร้างสรรค์ผลงานที่มีความงามแนวอุดมคติ รูปทรงสิ่งของเครื่องใช้มาประกอบประกอบเพื่อสื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพิธีกรรมเหยาและวิถีชีวิตของคนอีสาน มีการใช้สีที่ให้ความรู้สึกตามช่วงเวลา การสะท้อนของแสงที่มีพลังและความเป็นสุนทรีย์ภาพภายในงานและสีที่โดดเด่น

ทำให้งานมีพลัง มีการนำทัศนธาตุมาใช้ได้อย่างมีคุณค่าแห่งความงามของแสงในมิติของวัตถุกับแสง การเปลี่ยนสีรูปทรงของคนสร้างปริมาตรให้มีการแสดงแสงเงา แสดงรูปทรงเรือนร่าง ท่าทางอิริยาบถการเคลื่อนไหวของตัวคน แสงและสีเป็นองค์ประกอบสำคัญซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศและสะท้อนเรื่องราว เกิดการเชื่อมโยงระหว่างผู้ชมกับความรู้สึทางจิตวิทยา ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเชื่อและประเพณีที่ต้องการสื่อในผลงานจิตรกรรม (วันวิสาข พรมจีน และอดิเทพ แจ้ดนาลาว, 2562, น. 2534) และการจัดวางองค์ประกอบของภาพสอดคล้องกับความเป็นอุดมคติแสดงออกถึงความเชื่อ ประเพณี การประกอบพิธีกรรม เกี่ยวกับการนับถือผีของชาวภูไท

ผู้สร้างสรรค์ผลงานหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานชุด “เหยา: คติความเชื่อการรักษาทางจิตวิญญาณสู่งานจิตรกรรม” จะนำเสนอข้อมูลด้านเอกสารและจิตรกรรมสร้างสรรค์ เพื่อทำหน้าที่ของศิลปะ นั่นคือเผยแพร่สาระทางด้านความคิดในการแสดงออกด้านจินตนาการ เมื่อผู้ที่ได้พบเจอผลงานชุดนี้แล้วนั้น จะเกิดการตั้งคำถาม เกิดแง่คิด เกิดความรู้ รวมถึงการแสดงความคิดเห็นในเรื่องของความเชื่อ ประเพณี การนับถือผีของชาวภูไท และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานชุดนี้จะเป็นที่ยอมรับและเป็นประโยชน์ให้แก่ผู้ที่ศึกษาและรับชมในการศึกษาค้นคว้าและทดลองเพื่อหารูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์ของงาน และตอบสนองต่อความมุ่งหมายในการสร้างสรรค์ผลงาน การสร้างสรรค์ผลงานที่ผ่านมา มีการปฏิบัติงานอย่างเป็นระเบียบแบบแผนและต่อเนื่อง การสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้ ผู้สร้างสรรค์ผลงานได้ค้นพบปัญหาในทุก ๆ ด้าน ผู้สร้างสรรค์จึงได้มีการปรับเปลี่ยนและปรับปรุงแก้ไขผลงานอยู่ตลอด เพื่อให้เกิดการพัฒนาผลงานในแต่ละขั้นอย่างมีประสิทธิภาพ ผลงานวิจัยและสร้างสรรค์ชุด “เหยา: คติความเชื่อการรักษาทางจิตวิญญาณสู่งานจิตรกรรม” มีความสอดคล้องกับเนื้อหาในเอกสารด้านความเชื่อเรื่องการนับถือผีของชาวภูไทที่ได้อธิบายถึงจุดกำเนิดของความเชื่อศาสนาผี การนับถือผีของกลุ่มชาติพันธุ์ภูไท การบูชาผีฟ้าผีดิน การอัญเชิญผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในการรักษามนุษย์เมื่อมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้น แม้ว่าวิธีการเหล่านี้จะไม่สามารถอธิบายในทางวิทยาศาสตร์ได้ แต่ใช้เพื่อสื่อสารกับวิญญาณเพื่อค้นหาสาเหตุ (รัชนิกร ไวกกล้า, 2562, น. 59) พิธีกรรมนี้กลับมีผลต่อการบำบัดทางจิตใจและความเชื่อมั่นของผู้ป่วยและชุมชน สะท้อนถึงความเชื่อทางจิตวิญญาณที่ลึกซึ้งของชาวภูไท

8. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยและสร้างสรรค์ เรื่อง “เหยา: คติความเชื่อการรักษาทางจิตวิญญาณสู่งานจิตรกรรม” สามารถเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจในการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมแบบเหมือนจริงผสมผสานความเป็นอุดมคติ หรือผู้ที่สนใจศึกษาเนื้อหาคติความเชื่อในการนับถือผีของชาวภูไท ตลอดจนเทคนิคการใช้สี น้ำมันบนผ้าใบ การสร้างเทคนิคการระบายสีให้สัมพันธ์กับความหมายของเนื้อหาให้มากขึ้น สามารถนำมาปรับใช้และเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้ที่สนใจจะค้นคว้าเพื่อทำการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบของผลงานชุดนี้ ควรศึกษาจากสิ่งที่เราสนใจและประทับใจหรือสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเรามากที่สุด เพื่อที่จะก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน ศึกษาจากภาคสนาม การลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลสำรวจจากบริบทในพื้นที่นั้น ๆ และสภาพแวดล้อมที่มีอยู่รอบตัว ฝึกการสังเกตและทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งกับสิ่งนั้นให้ถ่องแท้เพื่อหาประเด็นอื่น ๆ ที่แฝงอยู่ นำมาสร้างเป็นแรงบันดาลใจและแนวคิดในการวิจัยและการสร้างสรรค์ผลงานต่อไป

9. รายการอ้างอิง

- นฤพนธ์ ตัววิเศษ. (2560). แนวการศึกษาความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสังคมไทย. *วารสารมานุษยวิทยาไทย*, 12(1), 23-35.
- ปิยาภรณ์ แสนศิลา, จริญญา สีทา, มนัสนยา เสริมานะกิจ, และพรพระคุณ ลงนาม. (2562). พิธีกรรมเหย้าของหมอยาในหมู่บ้านกุดหว้า ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 38(4), 55-64. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2566 จาก <https://hujmsu.msu.ac.th/Eng/pdfsplite.php?p=MTU5OTAz>
- พระณัฐวุฒิ พันทะลี. (2563). ผู้ไท: กลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมอีสาน. *วารสารปรัชญาดุสิตบัณฑิตยสถานทางพระพุทธศาสนา*, 12(1), 12-25. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2566 จาก <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/dpssj/article/view/1558/1415>
- รัชนิกร ไวกุล. (2562). ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการอนุรักษ์ประเพณีการเหย้าของชาวผู้ไทย. *วารสารศิลปการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 3(1), 53-67. สืบค้นเมื่อ 11 สิงหาคม 2566 จาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jam/article/view/176814/131670>
- วันวิสาข์ พรหมจีน, และอดิเทพ แจ็ดนาลาว. (2562). การใช้แสงและสีทางจิตวิทยาเพื่อการออกแบบพัฒนาฉาก. *Veridian E-Journal: Humanities, Social Sciences, and Arts*, 12(6), 2521-2541. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2566 จาก <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/152907/162136>
- วุฒิชัย สว่างแสง (2564). ว่าด้วยสถานะของเถาในวัฒนธรรมอีสาน. *วารสารปรัชญาและศาสนา*, 6(1), 82-110. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2566 จาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jprkku/article/view/249977/170286>
- อลงกรณ์ อิทธิผล. (2558). คำเหย้า (เรียก) ขวัญในพิธีกรรมรักษาโรคของหมอยาชาวผู้ไทย. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 7(1), 35-55. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2566 จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-la/article/view/63254>